

Станіслав Василішин,
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету*

Валентина Ярова,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету*

ГЕНІЙ ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО: ПРОРОЧІ ВИСНОВКИ НООСФЕРНОЇ ТЕОРІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні Україна переживає найскладніші сторінки своєї історії, боронячи на полі бою свою незалежність та цінності всього демократичного світу. В умовах спроб штучної зміни історії, надбавь попередніх поколінь науковців та видатних державних діячів, надважливим завданням сьогодні є примноження пам'яті та розбудова ідей вчених, які зробили знаний внесок в українську та світову науку і освіту.

Серед когорти видатних персон особливе місце займає постать Володимира Івановича Вернадського (1863–1945), генія, що, не зважаючи на різноманітні міста та країни свого перебування, ніколи не розривав зв'язку з Україною. Народившись у Санкт-Петербурзі, майбутній науковець проводив дитячі роки у Харкові, Полтаві, Києві. Саме у Харківській гімназії він провчився три роки і від свого батька – уродженця Києва, відомого економіста Івана Васильовича Вернадського – «як губка» вбирив в себе любов до української мови, культури та історії.

Природничі нахили та зародки майбутньої ноосферної теорії закладались в майбутнього генія ще в юнацькому віці. Володимир Вернадський був учнем всевітньо відомого вченого, фундатора, наукового генетичного ґрунтознавця та основоположника зональної агрономії Василя Васильовича Докучаєва.

У 1888–1894 роках на запрошення Полтавського губернського земства В. В. Докучаєв очолював експедицію, що вивчала ґрунти, рослинність і геологічні умови Полтавщини. Серед учасників експедиції були учні Докучаєва, які згодом стали видатними природознавцями: академік В. І. Вернадський, академік К. Д. Глінка (1867–1927), академік Ф. Ю. Левінсон-Лессінг (1861–1939). За ініціативи

В. В. Докучаєва разом з учнями було складено ґрунтові карти губернії, створено у Полтаві природничо-історичний музей. На той час Докучаєву В. В. було 42, а Вернадському – 25 років.

На згадку про свого вчителя Володимир Вернадський зазначає: «...в історії природознавства в Росії протягом ХІХ ст. небагато знайдеться людей, які могли б бути поставлені в ряди з В. В. Докучаєвим за впливом, який вони чинили на хід наукової роботи, за глибиною й оригінальністю їх узагальнюючої думки...» [1].

Володимир Вернадський зробив неоціненний вклад в розвиток української наукової думки. У 1918 р. він став першим Президентом та одним із ініціаторів створення Української академії наук (сьогодні – Національної академії наук України). Цього ж року зокрема за ініціативи вченого було засновано Національну бібліотеку Української Держави (сьогодні – Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського) – одну із найбільших світових бібліотек сучасності.

У період розквіту своєї наукової активності Володимир Вернадський починає формувати теорію біосферології, центральним поняттям якої є жива речовина. «Вже за допомогою самого терміна вчений об'єднав два світи – живої і неживої природи» [2]. Розвиваючи вказану теорію, вчений наголошував, що під впливом розуму освіченої людини біосфера з часом перетворюється на ноосферу – сферу розуму, коли люди не лише використовують наявні ресурси, але і перетворюють природу для примноження взятого. Таким чином, відповідно до оригінальної теорії Вернадського, ноосфера є третьою у послідовності таких основних фаз розвитку Землі як утворення геосфери та біосфери.

Енергетична теорія економіки у ХХ ст. привернула увагу багатьох дослідників. Особливо плідно нею скористався видатний природознавець В. Вернадський, створивши вчення про ноосферу, про планетну роль людини, про економіко-екологічну збалансованість земної цивілізації, які повністю ґрунтуються на теоретичних засадах С. Подолинського. Доповнюючи і конкретизуючи теоретичні засади свого попередника, В. Вернадський довів, що людина перетворилася в планетну силу. Вона може адаптуватися до довкілля, але здатна і руйнувати його.

Власне в умовах цієї необхідності виникла екогомологія, яка базується на теорії С. Подолинського-В. Вернадського. Екогомологію можна вважати наукою ХХІ ст., яка розглядає органічність людського тіла, душі і духу з природним довкіллям у їх вічній взаємодії. Особливо це стало актуальним у контексті зміни глобальної парадигми світу – орієнтації на цілі сталого розвитку,

збереження довкілля та збереження гармонії у концептуальній взаємодії «Людина–Природа».

Сучасний світ характеризується глобалізаційними трансформаціями та зміною уявлень про сталий та життєстійкий розвиток людства. «Цілі сталого розвитку» [3], задекларовані ООН і ухвалені на період до 2030 р., визначають вектори сталого економічного зростання, справедливого соціального розвитку, всеохопне утвердження рівності та справедливості, а також екологічної рівноваги довкілля. Україна приєдналася до Цілей сталого розвитку та продовжує імплементувати їх на загальнодержавному рівні [4].

Відтак, сьогодні на запити післявоєнної відбудови держави та долання «відкладених» наслідків світової пандемії COVID-19, системна державна політика та зусилля всіх стейкхолдерів щодо розвитку на засадах сталості набувають вирішального значення для подальшої долі суспільства. І це зайвий раз підтверджує пророчість висновків Володимира Вернадського: «Завдання людини полягає у завданні найможливішої користі оточуючим» [5].

Сьогодні ми стоїмо на порозі історичної події для нашої держави – наближення вступу до Європейського Союзу. Наші прагнення стати частиною європейської родини, якою ми є ментально та історично, неможливе без усвідомлення наших славетних надбань, звершень видатних науковців. Сучасне людство усвідомило важливість збереження планети для прийдешніх поколінь, визначивши Цілі сталого розвитку, важливість яких Володимир Вернадський передбачив ще 100 років тому.

Володимир Вернадський – складова соборного духовного образу України. Тому наше завдання як представників вищої освіти – примножувати здобутки великого вченого своїми науковими дослідженнями, спілкуванням зі студентами, помислами та щоденними діями.

Список використаної літератури

1. «Російському чорнозему» В. В. Докучаєва – 130 років! [Електронний ресурс]. URL: <http://lib.knau.kharkov.ua/news/406-russskomu-chernozemu-vv-dokuchayeva-130-rokv.html>.

2. Новіков М. В., Колодніцький В. М. Академік В. І. Вернадський – видатний учений і мислитель, патріот України [Електронний ресурс]. *Породоразрушающий и металлообрабатывающий инструмент – техника и технология его изготовления и применения* : сб. науч. трудов. Київ : ІНМ ім. В. М. Бакуля НАН України, 2013. Вип. 16. С. 9–14. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/134040/02-Novikov.pdf?sequence=1>.

3. Глобальні цілі сталого розвитку [Електронний ресурс]. *Офіційний сайт ООН в Україні*. URL: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>.

4. Степаненко Т. О., Ярова В. В., Дьяконов С. О. Сталий розвиток сільських територій України: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 76. URL: <http://bses.in.ua/uk/76-2022>.

5. Вернадський Володимир Іванович [Електронний ресурс]. *Вікіцитати*. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/>.

УДК 330.83:502.2(94)''19/20''

Ірина Вітер,
*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник ДУ
«Інститут всесвітньої історії НАН України»*
Володимир Вітер

УЧЕННЯ В. ВЕРНАДСЬКОГО ПРО НООСФЕРУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА. ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В АВСТРАЛІЇ НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Академік Володимир Іванович Вернадський (1863–1945 рр.) відомий у всьому світі як видатний вчений і мислитель кінця ХІХ – початку ХХ ст., організатор науки та освіти, який відіграв значну роль у створенні Академії наук і вищої школи в Україні, перший Президент Української академії наук, який демонстрував громадсько-політичні погляди, мав високі моральні якості та багатий духовний світ. Він плідно працював в різних галузях науки – починаючи з геології та ґрунтознавства, закінчуючи історією філософії та проблемами вищої освіти. Його називають генієм, який набагато випередив не тільки свій, але навіть і наш час. Він стер грані між живими організмами і неживим навколишнім середовищем, коли описав життя глобально. Питання взаємовідносин людини і суспільства, природи і суспільства стало планетарним.

Розвиваючи вчення про сферу життя на нашій планеті у праці «Біосфера» (1926 р.), В. Вернадський показав, що організованість та динамічна рівновага біосфери склались упродовж дуже тривалого геологічного часу. В. Вернадський був першим, хто пов'язав еволюцію живої речовини та еволюцію навколишнього середо-